

In memoriam

CONSTANTIN C. GIURESCU

Repere biografice, domenii de manifestare

PAUL GRIGORIU*

Din școala istorică de la București a făcut parte și **profesorul Constantin C. Giurescu** (26 octombrie 1901, Focșani – 13 noiembrie 1977, București). A văzut lumina zilei într-o familie de intelectuali. Tata, primul doctor al Facultății de Litere din București, a predat tot aici istoria românilor (Universitatea "Ion C. Brătianu"). Muncind până la epuizare a lăsat ample studii de o reală valoare științifică. Mama studiasse la pension franceza, germana, pianul și literatura; pose-da cunoștințe teoretice privind științele exacte. Aptitudinea spre învățatură a ele-vului C. C. Giurescu a fost ajutată de însușiri fizice și morale. Trăind într-un mediu urban (București) cu largi ramificații culturale, s-a format la Școala "Cuibul cu barză" și Liceul "Gheorghe Lazăr". În școală, călăuzit de profesori și părinți, citea cu pasiune cărți editate în colecțiile "Biblioteca pentru toți" și "Casa Școalelor". L-au interesat "Ziarul călătoriilor" și presa satirică ("Furnica" și "Veselia"). Învăța cu ușurință la toate obiectele. De la matematică a reținut logica în aprofundarea cunoștințelor. Harul profesorilor de istorie, geografie, română, limbi cla-sice și moderne i-au îndreptat pașii spre viitoarele studii universitare. În timpul liceului a cunoscut frământările, speranțele și greutățile primului război mondial. La interval de numai doi ani (1918, 1920) a pierdut ambii părinți. În perioada cur-surilor universitare (Facultatea de Filosofie și Litere, secția istorie-geografie) a fost îndrumat de Vasile Pârvan, Dimitrie Onciul, Simion Mehedinți și Demostene Russo. La primul admira erudiția documentată, darul sintezei și construcția filo-sofiei. Onciul se impunea prin rigurozitatea cerințelor științifice, iar lucrările stu-denților la seminarul de istoria românilor erau adevărate cercetări de speciali-tate. Investigarea detaliilor și răbdarea remarcabilă pentru clarificarea unui amă-nunt le-a urmat după exemplul istorigrafului greco-bizantin, D. Russo. Cu interes și plăcere frecventa cursurile de geografie, metodică și etnografie pline de con-ținut ale titularului catedrei, Simion Mehedinți. Participa la excursiile geografice și congresele profesorilor de profil. Tot în vremea studenției (1919–1922) a re-marcat marea și complexa personalitate a profesorului de istorie universală, Ni-colae Iorga. Cursurile atrăgeau prin mulțimea de fapte, sugestii și idei; perman-ent făcea referiri la oameni și evenimente de actualitate. Alături de alți colegi

* Profesor consultant, Biblioteca Pedagogică Națională "I. C. Petrescu", București

(P. P. Panaitescu, Victor Papacostea, Radu Vulpe, Vladimir Dumitrescu, Pamfil Georgian, Mauriciu Kandel) pregătea temeinic lucrările de seminar din plăcere, conștiinciozitate și dorința încheierii studiilor în trei ani în loc de patru. A reușit performanța primind la examenul de licență calificativul "magna cum laude" (1922). În afara cursurilor și seminariilor de la secția de istorie-geografie, din curiozitate și cu titlul de **experiență didactică**, audia prelegerile cunoscuților profesori: C. Rădulescu-Motru, Ov. Densușianu, M. Dragomirescu și I. Rădulescu-Pogoneanu, în cadrul Seminarului Pedagogic Universitar "Titu Maiorescu", din București.

Din prudență, lipsindu-i siguranța obținerii unei catedre universitare, s-a prezentat la examenul de capacitate pentru învățământul secundar. A pregătit douăsprezece probe la cele două materii principale (istorie-geografie), inclusiv examenele de pedagogie teoretică și practică (lecții practice la Seminarul Pedagogic Universitar). Trebuia să cunoască întreaga materie ce se predă în cele opt clase ale liceului. Profesorul Giurescu recunoaște că a fost cel mai greu examen din câte a trecut în viață. Rezultatul a fost deosebit, fiind clasificat primul la ambele discipline (1923). În același an, Consiliul Facultății de Litere I-a recomandat, în unanimitate, pentru specializare la **Școala Română din Franța (Fontenay aux Roses)**, înființată și condusă de N. Iorga. Aici, în doi ani (1923–1925) a participat la prelegeri, s-a documentat în biblioteci și arhive publicând rezultatul cercetărilor, paralel cu pregătirea tezei de doctorat. Dintre colegii doctoranzi, veniți tot cu bursă în Franța, sunt amintiți: Scarlat Lambrino, Bazil (Vasile) Munteanu și Nicolae Georgescu-Tistu. Întors în țară, susține doctoratul în fața comisiei formată din: V. Pârvan, D. Russo, P. Cancel și decanul facultății, Charles Drouhet. Teza fiind considerată deosebit de valoroasă, candidatul primește titlul științific de **doctor în filosofie și litere**, cu mențiunea **magna cum laude** (1925). Imaginea științifică a tânărului profesor ar rămâne schematică, reflectând numai simplificator rezultatul examenului, dacă nu reproducem un fragment din raportul asupra tezei de doctorat întocmit de savantul N. Iorga: "**Lucrarea pe care d. C. C. Giurescu o prezintă ca teză de doctorat e un studiu care face cea mai mare onoare autorului și promite științei noastre istorice un maestru. Perfect informat, de o critică pe atât de pătrunzătoare, pe atât de cumpănită și tot atât de plină de curtoasia pe care o întâlnim rareori în cele dintâi scrieri ale tinerilor, ea cercetează tot materialul documentar și dă adeseori rezultate care se pot considera ca definitive**"¹. Calmul, siguranța și precizia documentată, stilul îngrijit de expunere și sublinierea adevărului mai presus de orice criteriu s-au reliefat și la concursul de docență în istoria românilor (conferință universitară de istorie modernă). La examenul public, oral, candidatul Giurescu a răspuns ireproșabil; la nivel egal a fost și prelegerea, ținută în fața studenților, cu subiect comunicat de comisie și pregătit în 24 de ore. Comisia (N. Iorga, V. Pârvan, D. Russo, P. Cancel, I. Minea) l-a aprobat docent în

1. Constantin C. Giurescu, *Amintiri*, 1, București, Ed. "Sport-Turism", 1976, p. 196.

istoria românilor. În scurt timp a urmat ceremonia solemnă când a depus jurământul în fața reprezentantului din Ministerul Instrucțiunii Publice. Din conținutul lui se pot reține: profesorul va lucra pentru propășirea disciplinei ce i se încredința, va fi credincios statului și legilor lui. În prelegerea inaugurală (15 februarie 1926) proaspătul docent a jalonat împliniri și deziderate istoriografice românești în ultimii douăzeci de ani. Capabil de viziuni generale, stăpân pe gândirea sintetică, tânărul istoric sugera, incipient, tendințele unui nou curent în gândirea istorică națională, opinii moderne ce vor dezlănțui, câțiva ani, aprinse polemici, uneori depășind cadrul istoriografic. Direcția trasată la lecția de deschidere, impunea profesorului să predea întreaga istorie într-o nouă concepție ce se va împlini, ulterior, în cuprinzătoarea sinteză științifică. Hotărât în realizarea scopului propus C. C. Giurescu s-a prezentat la concursul pentru catedra de istoria românilor. Comisia (V. Pârvan, D. Russo, P. Cancel, I. Minea), după analiza memoriului de lucrări, l-a examinat oral din toată istoria românilor, a verificat proba de paleografie greacă și slavă, asistând și la două prelegeri ținute studenților, cu subiecte date tot cu 24 de ore înainte. Toate probele erau publice. De remarcat că în recomandarea înaintată de comisie ministerului, în vederea numirii ca profesor agregat² de istoria românilor la Facultatea de Litere din București, se menționau următoarele: **lucrările științifice ale candidatului aduc rezultate noi, autorul manifestă interes pentru toate problemele vechi și actuale din istoria românilor, posedă cunoștințe bogate în domeniul său și în cele vecine, este pregătit să întreprindă mari lucrări de metodologie istorică, gândește clar, se exprimă curent, plăcut și convingător, are calitățile unui om de știință și de profesor** (rezumat din *Amintiri*, op. cit., p. 231). La 1 martie 1927 era cel mai tânăr profesor al facultății, avea douăzeci și cinci de ani și patru luni. Desigur, acum începeau etape succesive ale informării, documentării și publicării surselor istorice care să cuprindă întreaga viață din România Mare. Noua sinteză cerea muncă disciplinată și colaborare cu cercetători și profesori avizați.

Formația de istoric a lui Const. Giurescu s-a cristalizat în vremea studenției, la specializarea din Franța, prin studii individuale în biblioteci, muzee, șantiere arheologice și arhive. Cu creionul în mână, a cercetat operele **istoricgrafilor romantici** care au publicat tonuri de izvoare istorice inedite³. Interesante erau și scrierile cititorului criticii românești, profesorul Titu Maiorescu. În această ordine de idei aprecia lucrarea *Spiritul critic în cultura românească*, prin care Garabet Ibrăi-

2. Treaptă intermediară între conferențiar și profesor titular. De profesor se deosebea numai prin titlatură și salarizare. Ținea curs și seminar, făcea parte din comisii de licență, doctorat, docență ș. a. m. d.

3. Dintre romantici se remarcaseră: Gh. Barițiu, August Treboniu Laurian, B. P. Hasdeu, M. Kogălniceanu, Al. Papiu Ilarian, I. H. Rădulescu, Al. Odobescu, V. A. Urechia, Grigore Tocilescu. Scrierile lor nu aveau la bază gândirea critică, analitică, lipsită de mituri, fantezie și lirism.

leanu încerca să explice geneza formelor culturii naționale. Atunci a înțeles cum scrisul istoric s-a radicalizat la sfârșitul secolului IXI și începutul celui următor.

Istoricii N. Iorga, I. Bogdan și D. Onciul, prin lucrări pătrunse în circuitul național și european au dat naștere la o nouă orientare în cercetare, cunoscută sub denumirea de **criticismul istoric (istoriografie pozitivistă)**. Au rămas memorabile discursurile de recepție rostite de cei trei, cu prilejul primirii în Academia Română; prin ele au sistematizat problemele curente din istoriografia națională⁴. Câteva decenii istoricii români au informat pe cei interesați în perfecționarea metodelor de cercetare, paralel cu înnoirile în recuperarea tradițiilor. Acum tehnica de cercetare era riguros elaborată, iar amploarea folosirii și examinării izvoarelor avea dimensiuni nemaîntâlnite la noi. Totul se întemeia pe cercetare, pe fapte sigure care să dea certitudinea faptului împlinit științific. Treptat se deschidea "câmp liber" discutării critice (de fond și formă) a tuturor surselor utilizate în elaborarea studiilor istorice. În fapt, se dorea și înlăturarea rămânerii în urmă față de istoriografia europeană. În cerințele pozitivist-critice s-au încadrat, prin lucrări de istorie și filozofice, V. Pârvan și A. D. Xenopol urmați de cunoscuți cercetători și profesori dintre care amintim pe: I. Lupaș, I. Nistor, I. Minea, Al. Lepedatu, A. Sacerdoțeanu, I. Ionașcu, Al. Boldur. Studiul metodic al istoriografiei moderne și valorificarea experienței acumulate de-a lungul anilor erau însușite temeinic și de mentorii tânărului C. C. Giurescu⁵. În gândirea românească se afirmau tinerii formați la noile instituții din Cluj (Universitatea "Regele Ferdinand I") și Cernăuți (Universitatea "Regele Carol II"); ei se alăturau cercetătorilor din București și Iași.

În cercurile culte se discutau noi orientări în cercetarea istoriei: **autohtonie** cu accent pe tradiția locală (N. Iorga, L. Blaga) și **spiritul universal** susținător al modernității prin integrarea valorilor strămoșești în civilizația popoarelor avansate (**sincronizarea**, argumentată magistral de E. Lovinescu). De fapt, fenomenul **tradiție și influențe** este o constantă în cultura și civilizația popoarelor. Cu nuanțe impuse de noile orientări asupra istoriei, după Marea Unire din 1918, tinerii intelectuali susțineau că istoria trebuie regândită. Nevoia înnoirilor s-a exprimat clar la **Congresul profesorilor de istorie** (Sibiu, 5–6 iunie, 1929). Tradiția și inovația se vor cristaliza în programul "noii școli" istorice. Apelul adresat cercetătorilor și profesorilor solicita atenție deosebită față de sociologie (influența lui Șt. Zeletin și D. Gusti), un spor de exigență în favoarea adevărului istoric și accentul pus pe lucrul în echipă. Un nou periodic⁶ de profil a oferit spațiul tipo-

4. Ioan Bogdan, *Istoriografia română și problemele ei actuale*, 1905; Dimitrie Onciul, *Epocele istoriei române și Impărțirea ei*, 1906; Nicolae Iorga, *Două concepții istorice*, 1911.

5. Ne referim la: D. Onciul, V. Pârvan, S. Mehedinți, D. Russo.

6. *Revista istorică română*, București, 1931-1947. Tot în capitală N. Iorga edita *Revista istorică*; la Cluj I. Lupaș și Al. Lepedatu conduceau *Anuarul Institutului de istorie națională*, iar la Iași, I. Minea publica *Cercetări istorice*, la Cernăuți, *Anuarul Institutului de istorie și filologie* era coordonat de I. Nistor și Leca Morariu.

grafic generației tinere, domică de afirmare⁷. În articolul-program din primul număr al revistei, inițiatorii noilor opțiuni istorice se delimitau de "vechea școală" al cărei ideal (unitatea națională) fiind înfăptuit, se conturau noi criterii în cercetare: economice, sociale și culturale. Erau recunoscute meritele înaintașilor (Hașdeu, Xenopol, C. Giurescu, Bogdan și Pârvan...). Comitetul de direcție al noului periodic, prin C. C. Giurescu și P. P. Panaitescu, observa la "apostolul românilor" lipsa de respect față de metodă, imprecizia informațiilor, interes exagerat în interpretarea documentelor, generalizări pripite în formularea concluziilor și dictatură personală în știința istorie. La rândul său N. Iorga acuza acribia fără orizont, neînțelegerea caracteristicilor specifice fiecărei etape, ușurința și chiar ignoranța în interpretarea evenimentelor. Asemenea dizidență, cu spiritul ei polemic⁸, nu constituia o noutate, erau arme similare folosite de "școala critică" împotriva "școlii romantice". Istoricii din alte centre culturale au fost rezervați față de schimbul dur al opiniilor manifestat în capitală. Disputa cu rosturile ei științifice neesențiale o întâlnim îmbinată cu cele politice. Când C. C. Giurescu s-a încadrat între demnitarii regimului autoritar (1938-1940), iar Brătianu a revenit în partidul din care plecase, solidaritatea noului grup de opinii ("noua școală") s-a spulberat. Revista a mai continuat să apară până în 1947 inclusiv sub conducerea directă a lui C. C. Giurescu. În 1941 a fondat **Institutul de istorie națională** din cadrul Universității București.

Demersurile critice au determinat și împliniri semnificative în istoriografia interbelică, iar polemica Iorga-Giurescu s-a finalizat, la fiecare, prin publicarea sintezelor de istorie națională citite cu interes și azi, în ciuda informațiilor bibliografice depășite⁹. Dacă pătrundem cu atenție în operele pleiadei istoricilor interbelici întâlnim răbdarea benedictină în răscolirea arhivelor și bibliotecilor, iar în cărțile lor distingem geneza "firului" creator. Chiar dacă viziunea asupra istoriei se schimbă, deosebiri esențiale în concepții n-au existat. Fie și o privire sumară în interiorul cugetărilor istorice (romantice, critice sau sociologice), distingem implicarea autorilor cu autenticitate în redactarea operelor de pionerat circumscrise în tezaurul culturii naționale. Tema disputelor interbelice a fost explorată până acum în adâncime, după metode unitare și de sinteză. Un schimb de opinii, ținând seama de epocă și subiectivismul spiritului omenesc, comportă revalorizare și reinterpretare spre întâmpinarea concepțiilor prezente și viitoare. Demn de reținut este și faptul că C. C. Giurescu a fost primul care a consemnat tragicul sfârșit al savantului de renume universal, N. Iorga¹⁰.

7. C. C. Giurescu, P. P. Panaitescu, Gh. I. Brătianu, Sc. Lambrino, B. Munteanu. Ei formau comitetul de direcție al revistei.

8. Nu de puține ori criticile staționau la erori de amănunt pierzându-se din vedere concepțiile de ansamblu; pentru exemplificare redăm: N. Iorga, *Școala nouă de istorie. O lămurire definitivă*, 1936 și C. C. Giurescu, *Pentru vechea școală de istorie. Răspuns d-lui N. Iorga*, 1937.

9. N. Iorga, *Istoria românilor*, 10 volume (de fapt 11, primul având două părți), 1936-1939; Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, 5 volume, 1935-1946. În furtuna ideologizării forțate și a colapsului produs de cenzură, a dispărut manuscrisul volumului următor, referitor la secolul XIX.

10. *Revista istorică română*, X, 1940, p. 491-493.

Istoricii interbelici înțelegeau să facă și din politică o sursă de cunoaștere a problemicii omului contemporan, practicând și prin această modalitate cunoașterea istoriei sociale. Astfel, socotind politica ca pe un produs caracteristic în dezvoltarea social-culturală, profesorul Constantin Giurescu a fost adeptul doctrinei Partidului Național Liberal. În consens conceptual și în acord strict profesional s-a încadrat în minusculul și efemerul P. N. L. (Gh. Brătianu). Aceleași opinii, cu unele deosebiri neesențiale de ale "vechilor" liberali, au fost împărtășite, temporar, și de alți confrați de breaslă dintre care amintim pe: Sc. Lambrino, P. P. Panaitescu, R. Vulpe și V. Papacostea. Om de știință până în profunzimile conștiinței, în campaniile electorale pentru legislativ, candidatul Giurescu se comporta decent, măsurat în promisiuni și obiectiv în prezentarea vieții sociale. Așa se explică că a fost deputat în 1932, 1933 și 1937. Dincolo de o anumită rezervă evidentă la nivel oficial, era afabil și atrăgător, impresionând asistența prin cunoștințele sale legate de realitate. Un capitol special din întineririle acestei vieți dedicate științei și profesoratului, cuprinde și regimul autoritar instaurat de regele Carol al II-lea. Așa de pildă, în scurta-i și vremelnica demnitate de Rezident regal al Ținutului Dunărea de Jos (1939) s-a implicat direct în ameliorarea unor sectoare economice, iar cultura a fost stimulată prin alocarea de fonduri cercetărilor arheologice. Dar, până să ajungă la împlinirea dorinței de clarificare a sensurilor mișcării liberale, profesorul, ca precădere om de bibliotecă și catedră, a făcut parte din guvernele conduse de C. Argetoianu și Gh. Tătărescu (1939-1940). În cadrul executivului, o vreme, s-a ocupat de organizarea Frontului Renașterii Naționale, organism care a fost suportul politic al regimului instaurat de rege. Ulterior, a condus Ministerul Propagandei Naționale, iar în ultima formulă guvernamentală a reprezentat Ministerul Cultelor și Artelor. Evident, în procesul tulburător al convertirilor politice, profesorul nu a putut adopta, în unele cazuri, o poziție oficială corespunzătoare vremurilor; asemenea scăpări au fost abil speculate de adversarii politici. Această juxtapunere a celor două situații, de știință și politică, dezvăluie cum uneori, discursul istoric nu se poate sincroniza cu cel politic. Fără să ne oprim la detalii privind amintita perioadă, consemnăm vigoarea intelectualului maturizat în dezaprobarea mișcării politice de extremă dreaptă, simpatizată de tineri cărturari și nu numai. La Consiliul de Coroană (iunie 1940) când se hotăra cedarea Basarabiei sau rezistența armată, istoricul a rămas tot istoric afirmând cu certitudine că: **"Pentru mine esențialul este să păstrăm statul cu întreaga lui organizație și armata. Să cedăm deci pentru moment, și să așteptăm, se va ivi, poate, prilejul să reluăm ceea ce azi, cu durere în suflet, suntem nevoiți să părăsim. E părerea mea spusă cinstit, cântărind bine toate consecințele"**¹¹. A fost o atitudine prudentă și

11. Constantin C. Giurescu, *Amintiri*, București, Ed. All Educațional, 2000, p. 291. Ediție îngrijită de Dinu C. Giurescu. În volum sunt cuprinse: memoriile în variantă integrală, evenimentele dintre 1939 și 1944; tomul se încheie cu detenția de la Sighet (7 mai 1950 – 5 iulie 1955) și domiciliul obligatoriu de la Măzăreni, județul Brăila. Profesorul universitar Dinu C. Giurescu a completat noua ediție cu note explicative și indice de nume.

vizionară; ea contrazice suspiciunea de lașitate. Indiferent de părerile noastre, C. C. Giurescu nu trebuie desprins de epoca în care a trăit, găsindu-se pe aceleași "lungimi de unde" cu cei din secolul XX.

În răstimpul anilor 1940-1945 populația traversa o perioadă grea, plină de privațiuni și nesiguranța zilei de mâine; nici învățământul nu era scutit de greutatea inerentă războiului și frământărilor politice interne. Mișcarea legionară colaborând la conducerea țării, a trecut la epurări, arestări, maltratări, percheziții și alte forme de intimidare. Profesorul C. C. Giurescu, opozant al obscurantismului ideologic și crimei politice, trecut pe listele de epurare, a reușit să rămână la catedră, fiind pregătit să apere libertatea și viața familiei prin orice formă de apărare. În spațiul românesc după 1944 s-au produs noi modificări profunde și antidemocratice; ele au dezamăgit și dezorientat. Persecuțiile, arestările politice și abolirea forțată a monarhiei au dus la lichidarea completă a vechiului regim. Depășind greutatea semnalată, paralel cu prelegerile universitare, Giurescu pregătea ultimele volume din marea sinteză *Istoria românilor* și cărțile de largă circulație, privitoare la trecutul nostru până la decesul regilor Carol I și Ferdinand I. Încă din 1945 cenzura afecta toate domeniile de activitate; în anul 1948 lista publicațiilor interzise depășea opt mii de titluri. De-a lungul anilor de regim totalitar au fost interzise lucrări semnate de N. Iorga, A. D. Xenopol, V. Pârvan, Gh. Brătianu, O. Ghibu, I. Petrovici, D. Gusti, P. P. Negulescu, I. Nistor, T. Vianu, G. Călinescu, L. Blaga și mulți alți istorici, filosofi și literați. Ritmul accelerat al selecției a inclus și cărți semnate de B. P. Hasdeu, V. A. Urechia, T. Maiorescu, I. Slavici, Al. Vlahuță și G. Coșbuc. Suplimente, instrucțiuni de aplicare, cataloage de biblioteci, registre-inventar și noi tipuri de fișe au dezvoltat și urmărit schimbarea însăși a identității naționale. Așa se explică trecerea la "index" a unor manuale, culegeri de texte și dicționare cu destinație didactică. Autori erau tot nume cunoscute precum: Gr. Tocilescu, I. Lupaș, S. Mehedinți, C. Rădulescu-Motru, P. P. Panaitescu, I. Simionescu, L. Șăineanu și numele lor ar putea continua. În asemenea condiții de extremă duritate au fost interzise conferințe, cursuri universitare, renumita sinteză de istorie națională și manuale școlare, toate semnate de istoricul C. C. Giurescu. Drama vieții culturale, alături de economie și politică, s-a definitivat odată cu transformarea Academiei Române într-un simulacru alături de "comprimările" din învățământ. Apreciatul profesor Giurescu a fost "suspendat" de la Facultatea de Istorie unde predase fără întreruperi douăzeci și doi de ani. Transferat (iulie 1948) cercetător științific la Institutului de Istorie al Academiei R. P. R., la 6 mai 1950 a fost arestat odată cu lotul foștilor demnitari¹². În detenția de la Sighet (1950-1955), a cunoscut toate mecanismele de înfrângere a demnității umane. În penitenciarul de tristă amin-

12. Casa din Str. Berzei 47 a fost naționalizată deși nu se încadra în nici un articol al legii naționalizării imobilelor. Fusese construită cu credit de la **Casa Corpului Didactic** din București. În 1973, parțial, imobilul a fost restituit proprietarilor C. C. Giurescu și Maria Simona Giurescu, fiica profesorului Simion Mehedinți. Fiul și colaboratorul său, Dinu Giurescu, locuia cu familia în partea rămasă statului. Imobilul a fost demolat în 1987.

tire au suferit frunțași ai vieții politice, religioase și culturale cum au fost: Gh. Brătianu, I. Lupaș, I. Nistor, I. Hudiță, S. Dragomir, G. Fotino, V. Papacosta, I. C. Petrescu, V. Rădulescu-Pogoneanu, V. Slăvescu și mulți cărturari ai țării. După "eliberarea" de la Sighet, în domiciliul obligatoriu de la Măzăreni – Brăila (iulie – noiembrie 1955), C. C. Giurescu a început redactarea însemnărilor sale despre detenția politică la care fusese supus fără să fie condamnat de instanța judecătorească. Și prin această carte profesorul ne-a transmis fapte, lipsite de lirism dar aliat nedespărțit al documentului concret și convingător.

Reintegrat în viața socială, profesorul Constantin C. Giurescu a continuat să redacteze lucrări și studii monografice din care se relevă, dacă mai este nevoie, interesul pentru amănunte ce ascund semnificații importante privind interpretarea evenimentelor istorice. Opera sa este impresionantă ca număr și problematică abordată. În același timp era cercetător, profesor consultant la Facultatea de Istorie a Universității din București, conducea lucrări de doctorat. În decursul anilor a conferențiat la universități din Marea Britanie și la șaisprezece din S. U. A.; la Columbia University a ținut primul curs de civilizație românească. Pentru prodigioasa activitate științifică și didactică a fost ales membru titular al Academiei R. S. R. (1 martie 1974). La discursul de recepție (*Români în mileniul migrațiilor. Considerații asupra unor aspecte*) a răspuns academicianului David Prodan (15 februarie 1975). Academicianul Constantin C. Giurescu s-a stins brusc din viață. Decesul s-a produs, așa cum, își dorește orice om de știință, la masa de lucru. Sfârșitul fulgerător a fost asemănător cu stejarul puternic răpus de trăsnet. Prieteni, colegi și foști studenți și-au luat rămas bun în Aula Facultății de Istorie, acolo unde profesorul, printr-o muncă didactică cu largă și durabilă influență științifică, a format generații de cercetători și dascăli. Își doarme somnul de veci în parcela rezervată academicienilor, la Cimitirul Șerban Vodă (Bellu) din capitală. O instituție, o stradă din capitală și din Focșani, așteaptă să-i poarte numele.

În biografia și opera profesorului Const. C. Giurescu se realizează legătura sincronică ce oferă durabilitate în activitatea unui cărturar. Din primul an de facultate a manifestat aptitudini vizând cercetarea și publicistica. Încurajat de profesori – conducători de reviste (Iorga și Mehedinți) a cunoscut revelația primelor investigații publicate în "Revista istorică" și "Convorbiri literare". Alte studii au fost tipărite în timpul specializării la Școala românească din Franța. Un ecou deosebit a stârnit prelegerea universitară inaugurală¹³ în care erau jalonate noile concepții ale istoricografilor tineri¹⁴. Statura sa intelectuală s-a completat

13. *Considerații asupra istoriografiei românești în ultimii douăzeci de ani*, "Revista istorică", XII, 1926, p. 137-185.

14. Urmău să fie analizate toate aspectele societății românești: istoria politică, viață culturală și economică, limba, literatura, arta, religia. Din ele să rezulte specificul românesc și împrumuturile de la alte civilizații.

întră-un număr de ani, concomitent cu predarea integrală a istoriei naționale (curs general). Până să ajungă la scopul propus, adică să scrie o istorie a românilor, a cunoscut detalii relevante ale civilizației românești oferind studii tematice, alcătuite cu metodă și temeinicie. În același timp, s-a concentrat și asupra modelării studenților. La cursuri indica izvoarele documentare, iar în cadrul seminariilor insista asupra metodelor de cercetare și interpretare. De la mentorii săi împrumutase exigență și înțelegere în desfășurarea activităților cu tineretul studios¹⁵. Strâns legat de momentele majore ale istoriei naționale, pe lângă conferințe ocazionale, obligații profesionale și direcția Așezământului Cultural "Ion C. Brătianu" (1927-1930), a descoperit izvoare istorice inedite pentru completarea materialului necesar alcătuirii istoriei românilor din întreg spațiul carpato-danubiano-pontic. Era deja un adult pătruns de gravitatea răspunderilor personale. Respingerea sa ca membru corespondent al Academiei Române (1933) l-a implicat și mai mult în viața social-politică. Cu răbdare și armonie intelectuală a publicat primul volum din *Istoria românilor* (1935) potrivit opiniilor izvorâte din curentul critic modern, evoluat de la criticism la sociologism. Gusturile, mentalitățile, criticile asupra istoriei și vieții suferiseră evidente modificări. Cu prospețimea culturii umaniste și optimismul caracteristic maturității create a primit aprecieri și critici venite din medii diferite (istorici și gazetari). În câteva luni, prima ediție a tomului I epuizându-se, s-a tipărit a doua revăzută și adăugită. Autorul ținuse seama numai de criticile obiective. De atunci, și azi întreaga sinteză, cu unele imperfecțiuni inerente oricărei lucrări de interpretări istorice, rămâne în stima posterității prin bogăția materialului factual și originalitatea concluziilor. Asemenea istorie, frescă a societății de-a lungul veacurilor, fiind diversificată, polivalentă, raționalistă, a individualizat autorul care, neîndoios, și-a împlinit dezideratul vieții intelectuale¹⁶.

Un compartiment puțin cercetat al operei lui C. C. Giurescu este cel didactic; apariția manualelor sale în literatura didactică a fost un mod de manifestare a cometenței științifice și metodice. Tactul pedagogic se evidențiasse cu precădere la **preseminarii și seminarii** unde se făceau exerciții de paleografie, critica edițiilor și redactarea micromonografiilor. Trepăt, se formau priceperi și deprinderi în cercetarea și aprecierea izvoarelor istorice și a bibliografiei critice. În cursurile universitare, câteva litografiate, profesorul a consacrat numeroase pagini și actualizării materiei predate, eliminând datele perimate, restrângea sau extindea volumul de cunoștințe în scopul asimilării optime. Așadar, manualele sale de istoria românilor pentru învățământul preuniversitar sunt rezultatul eforturilor susținute în redactarea sintezei de istorie națională. Prin natura preocupărilor sale și trăind în mediul didactic, profesorul Giurescu a cunoscut formarea

15. Între cei mai buni studenți și doctoranzi ai profesorului Giurescu, se încadrau și: I. Ionașcu, A. Sacerdoțeanu, G. Potra, V. Netea și M. Nicolau-Golfin.

16. Cele cinci volume au cunoscut mai multe ediții; de notat ultima: Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, 3 vol. Ed. All Educațional, București, 2000. Colecția: Cărți fundamentale ale culturii române. Ediție îngrijită de Dinu C. Giurescu.

și perfecționarea literaturii didactice cu profil de istorie. A început prin cercetarea manualelor elaborate de Fl. Aaron, I. Albiu și Ag. Treboniu Laurian, a găsit prilejul să intre în contact direct cu manualele realizate de V. Goldiș, Gr. Tocilescu, A. D. Xenopol și N. Iorga¹⁷. Oronzul didactic a fost influențat de iconografia, cartografia și lecturile care însoțeau lecțiile din cărțile de istorie. Asemenea categorii de mijloace auxiliare istoriei se remarcă după 1918 când s-au tipărit atlase, albume, dicționare și culegeri de texte. Sub aspect calitativ s-au impus și manualele publicate de Orest Tafrali, Andrei Oțetea, Ioan Lupaș, Dimitrie D. Pătrășcanu, Petre P. Panaitescu, Lucia și Pamfil Georgian. Cerințele învățământului îi devin familiare prin impunerea, după Marea Unire, a spiritului incisiv întâlnit în opiniile relativ-obiective ale cunoscuților academicieni și profesori universitari: C. Rădulescu-Motru, P. P. Negulescu, S. Mehedinți, I. Lupaș, C. Kiriteșcu și I. Petrovici. O pronunțată notă de originalitate pedagogică și didactică a întâlnit în cursurile și doctrinele de specialitate create de profesorii: I. Găvănescul, Șt. Bârsănescu, G. G. Antonescu, O. Ghibu și C. Narly¹⁸. O noutate era școala activă promovată, printre alții, de I. Rădulescu-Pogoneanu și I. C. Petrescu în cadrul Seminarului Pedagogic Universitar pe de lângă Universitatea din București.

Operând activ în câmpul informației, profesorul Giurescu s-a remarcat prin restrângerea sferei instructiv-educative la predarea istoriei naționale a elevilor din clasele a IV-a și a VIII-a secundare; întregul conținut de idei și fapte era prezentat diferențiat în funcție de clasa respectivă¹⁹. Pornind la elaborarea manualelor, autorul a privit critic planurile de învățământ și programele școlare. Spirit întreprinzător, el a făcut propuneri concrete referitoare la întocmirea științifică și didactică, având ca punct de plecare experiența din cei peste douăzeci de ani ca președinte la comisiile de bacalaureat. Pe baza experienței la catedră privind raportul între adevăr și ficțiune, în lecția introductivă dă o definiție scurtă și cuprinzătoare a obiectului predat: **"Istoria e disciplina care cercetează metodic, expune obiectiv și lămurește cauzal dezvoltarea întregii omeniri. Din pricină că faptele istorice nu se repetă niciodată întocmai, istoria nu poate ajunge la legi, așa cum se întâmplă în științele fizice, matematice etc. Ea are însă un scop comun cu acestea: aflarea adevărului, care trebuie să fie preocuparea de căpetenie a istoricului"**²⁰. Interesantă este și corelația dintre

17. De reținut că la sfârșitul secolului XIX, Comisia centrală a ministerului de resort, aproba câteva manuale la același obiect. Sistemul **manualelor paralele** s-a permanentizat în timpul ministeriatelor Haret.

18. Fără îndoială, **doctrinele pedagogice** au fost structuri de rezistență în editarea lucrărilor adresate învățământului.

19. Constantin C. Giurescu. *Istoria românilor pentru clasa a VIII-a secundară*, București, Ed. "Cugetarea Georgescu-Delafras", 1939 (a 5-a ediție 1944); idem, *Istoria românilor pentru clasa a IV-a secundară*, București, Ed. "Cugetarea Georgescu-Delafras", 1939 (a 4-a ediție 1943).

20. *Manual pentru clasa a VIII-a*, op. cit., p. 7.

național și universal privind periodizarea istoriei. Dacă istoria românilor nu poate fi concepută decât în legăturile permanente cu alte popoare, în schimb, perioadele istoriei universale se regăsesc și la noi dar limitele acestora nu coincid datorită împrejurărilor proprii istoriei locale. De altfel, cu tot caracterul lor didactic, amintitele cărți se disting și sub raportul interferențelor dintre culturi și civilizații. Locul românilor în istoria europeană a fost conturat prin legăturile cu civilizația vecinilor, prezentând părtinitor inovațiile noastre și minimalizând împrumuturile. Decantarea lor poartă amprenta nefastelor evenimente externe din răstimpul 1939-1945. Azi, conștienți de dificultățile momentului le înțelegem transpunându-ne în epocă²¹. Nu lipsesc nici componentele eroice cu valori emoțional-educative. Autorul s-a oprit cu circumspecție la numele "mici" ale conducătorilor penru a nu periclita reșezarea marilor personalități în interiorul istoriei. Mobilitatea remarcabilă a profesorului-autor reține atenția și la reeditările manualelor, menționând în prefețe revizuirile și completările.

Stăruind asupra valorii metodice și pedagogice a manualelor în discuție, sesizăm interesul pentru **expunere clară, convingătoare și atractivă**. Eliminând amănunțele de prisos și în concordanță cu obiectele din programă și structura cărții, se adresa elevilor simplu, inteligent și argumentat, evitând totdeauna laconismul sec. Iată de pildă o exprimare accesibilă oricărei categorii de cititori, din lecția *Pământul românesc*: **"Înfățișarea pământului, așa de unitară, a avut o urmare foarte însemnată sub raport etnic; poporul care a locuit acest pământ a fost de asemenea un popor unitar. Cine locuște mijlocul pământului românesc, podișul Ardealului, acela în chip firesc va locui și în ținuturile mai joase dimprejurul podișului. De aceea, la noi nu există deosebiri de dialect, cum se constată în Franța, de pildă, sau în Germania. Un maramureșean se înțelege numai decât cu un dobrogean și un arheian cu un bănățean"**(Manual cl. a VIII-a, op. cit., p. 15). Dincolo de curiozitatea cititorului, fie și de cunoaștere dezinteresată, rămâne înțelegerea globală a conținutului istoric din fiecare capitol²². Incalculabile resorturi psihice se conturează prin citirea lecturilor care, alături de ilustrații și hărți, prezente într-o gamă selectă cu discernământ, proiectează oameni și fapte memorabile din istoria românilor. Demne de subliniat sunt și explicațiile însoțitoare reproducerilor iconografice, iată o explicație: **"Vas antropomorf, cunoscut sub numele de "zeița de la Vidra". Înălțimea de 45 cm. Pe piept "zeița" avea un pandativ de aur, în formă de cerc. Găsit la Vidra în 1934. Muzeul Municipal București"** (Manual

21. Semnificațiile le percepem în complexitatea lor când recitim *Prefața și lecțiile de istorie contemporană* (Manual pentru cl. a VIII-a, ed. a 4-a, 1942).

22. Dintre capitole amintim: *Starea politică, socială, economică și culturală a românilor în veacul al XVI-lea; Românii de sub stăpânirea străină până la războiul întregirii; Regele Carol al II-lea; Regele Mihai I.*

cl. a VIII-a, op. cit., p. 20). Nu este lipsită de interes nici **bibliografia** trecută la sfârșit de capitol; aici citim lucrări de sinteză și studii de amănunt semnate de cărturari consacrați. De remarcat că au fost trecuți autori specializați în literatură, lingvistică și istorie literară (Nerva Hodoș, Ovid Densușianu, Iorgu Iordan, Al. Rosetti, Gh. Popa Lisseanu și alții). Simbolizând experiența acumulată de-a lungul anilor, bibliografia călăuzește profesori și elevi spre informare, cercetare și descoperire. Ultimul capitol din manual a fost rezervat unei priviri sinoptice asupra vieții politice românești (domnitori și voievozi).

Surprinde plăcut ultima carte-manual scisă pentru tineret²³ chiar dacă istoria strict contemporană după 1918 poartă pecetea "directivelor" regimului comunist. De astă dată, tematica a fost primentă cu noi fapte, date și concluzii rezultate din surse bibliografice și cercetări proprii. Consistența investigațiilor științifice însoțește expunerea odată cu cele mai vechi urme de viață (din paleolitic) și se înlanțuie periodic, etapă cu etapă, într-o scurtă istorie națională pentru "cetățenii de mâine", încheindu-se cu participarea României la Organizația Națiunilor Unite. Cartea a pătruns adânc în conștiința cititorilor și datorită obiectivelor propuse de autori: **vechimea strămoșilor noștri geto-daci, existența unitară a poporului de origine latină, continuitatea neîntreruptă și participarea noastră la civilizația și cultura omenirii**. Și prezentarea grafică este superioară vechilor ediții. Numărul sporit de ilustrații și hărți fac "front" comun cu lecturile, tehnica tipografică și hârtia de calitate. Listele cronologice cu domnitori și voievozi sunt acum completate cu vicevoievozi, principii și guvernatori. Fără să avem pretenția că suntem în față unei cărți de excepție, distingem trăsături indispensabile științei pedagogice și anume: **asigurarea învățământului intuitiv și euristic, sistematizarea și accesibilitatea cantității de informații pe verticală (la clase diferite) și orizontală (între obiecte), toate îndeplinesc funcții stimulativă și instructiv-educativă**. Memorizarea excesivă și supraîncărcarea cunoștințelor sunt evitate. Și la această carte, precum la toate scrierile după 1948, chemarea spre adevăr, echilibrul intelectual și răbdarea autorilor, au făcut suportabil "jocul" ambiguu cu doctrina impusă din răsărit. S-a lucrat cu stoicism din dorința de a sluji cultura și, prin ea, poporul român. La Constantin C. Giurescu preocuparea pentru manualele școlare a fost secundară față de restul operei. Înzestrat cu "pură" artă a cuvântului scris, a posedat prea mult spirit critic ca să fie cu adevărat literat. Inteligența și claritatea expunerii ne atrag adesea în lecturarea cărților scrise în urmă cu peste o jumătate de veac.

Azi se poate vorbi că în perfecționarea manualului școlar se încearcă un **echilibru între tradiție și inovație, între clasic și modern**. Sub influența **pedagogiei comparate**, extragem din literatura didactică tradițională compartimentele cu valențe actualizate și rescriem cărțile didactice ținând seama de

23. Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Scurtă istorie a românilor, pentru tineret* *Indeosebi*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1977.

opiniile critice exprimate de cei care le utilizează. Cunoscutele fiind criteriile obligatorii²⁴ în elaborarea noilor manuale, autorii întâmpină greutăți provocate de instabilitatea planului de învățământ și tematica evazivă din programe. La rândul lor, profesorii au scos în evidență lecții cu detalii inutile, nejustificate, omisiuni, interpretări eronate și exprimări inaccesibile elevilor. În unele cazuri ilustrațiile colorate strident distrag atenția cititorului. Toate acestea, excepție fac împlinirile, dar impresia unor cărți de popularizare, enciclopedii sau almanahuri. În viitor revizuirea documentelor oficiale, progresele din cercetările de specialitate, opiniile critice și în genere inovația în procesul de învățământ, vor impune perfecționarea și stabilitatea cărților din învățământul preuniversitar. Toate se vor încadra organic și în cerințele organismelor internaționale (UNESCO, Banca Mondială și altele).

Cu intenția elaborării unei ample lucrări de istoria învățământului românesc, Constantin C. Giurescu s-a oprit la etapele importante din trecutul școlii, asupra instituțiilor de învățământ și a dascălilor educatori. Pe baze documentare existența școlilor și știutorilor de carte au fost inserate în *Istoria românilor* unde, capitole rezervate culturii ocupă locul cuvenit în civilizația autohtonă. În decursul anilor, studii monografice au detaliat cu pertinentță evoluția învățământului pe teritoriul locuit de români, din cele mai vechi timpuri până în secolul XX. În această direcție un colectiv de cercetători condus la istoricul Giurescu a realizat o culegere de studii despre învățământul nostru²⁵. Studiul coordonatorului prezintă sprijinul românilor dat învățământului din Peninsula Balcanică și Orientul Apropiat. Cercetarea istoriei învățământului, parte componentă a istoriei naționale, a făcut în continuare obiectul unor multiple investigații arheologice și de arhivă (edite și inedite), concretizate într-o nouă sinteză în care profesorul universitar doctor docent Const. C. Giurescu a redactat capitole privind formarea și dezvoltarea cunoștințelor de carte începute în vechi timpuri și continuate până în a doua jumătate a secolului XX. În alte compartimente speciale, profesorul prezintă cititorilor învățământul pe domenii specializate: istorie, geografie, filologie, științe juridice. Conținutul cărții include și instituțiile de învățământ rezervate minorităților conlocuitoare²⁶.

Prin multele sale contribuții, prof. C. Giurescu a îmbogățit considerabil circulația cunoștințelor în gândirea istorică. Umanist și democrat a diversificat activitatea prin aprofundarea vieții rurale, din care s-a născut civilizația urbană.

24. Conformitatea cu programa de învățământ; respectarea conținutului științific; nivelul limbajului; metoda pedagogică; prezentarea și tehnoredactarea; ilustrațiile; originalitatea și calitatea materialelor.

25. Colectiv, *Contribuții la istoria învățământului românesc. Culegere de studii*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970.

26. Colectiv, *Istoria învățământului din România. Compendiu*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1971. Cuvânt înainte Const. C. Giurescu.

Oprindu-se la structurile morale, sufletești și temperamentale ale țăranului român, a "descifrat" izvoarele din care au pornit primele îndeletniciri practice, transmise pe cale orală de la o generație la alta. Spre aceste forme de instrucție și educație și-a îndreptat atenția în scopul completării informațiilor privitoare la istoria învățământului românesc. Pentru acuratețea scopului urmărit a pătruns în specificul vieții agrare pornind de la legăturile cauzale între aspirații și realitățile concrete. Este o expunere cuprinzătoare a străvechilor îndeletniciri și împliniri gospodărești, transmise urmașilor prin metode și procedee simple și convingătoare. Alcătuit riguros pe bază de izvoare istorice conținutul creează atmosfera etnografică surprinsă **prin construcții, agrimensură, exploatarea subsolului, vechi meșteșuguri, lucrări hidrotehnice și începuturile cartografiei**. Contopite cu textul sunt iconografia, bogata bibliografie, anexele și indicele²⁷. Ca în tot ceea ce a scris, și în această lucrare C. C. Giurescu a redat aspecte din viața rurală, cu naturalețe desăvârșită surprinzând esențialul bine orânduit de locuitorii acestor meleaguri, căruia nimeni și nimic nu i-a putut schimba habitatul. Acum, în perioada **postbelică și postmodernistă**, știind vremelnicia lor existență, în special a postmodernismului, citind istoria vremilor trecute, gustăm bucuria impalpabilă a culturii și învățământului oral (tradițional) din lumea satelor, din care ne tragem cei mai mulți.

Posteritatea printr-o judecată cumpătată recunoaște în Constantin C. Giurescu un istoric critic care, împreună cu apreciați cercetători, a promovat direcția echilibrată în interpretarea istoriei. A dovedit pasiune pentru idei înnoitoare. Din toate scrierile sale se detașează încrederea în valorile civilizației naționale, fără să manifeste fervoare în sincronizarea cu Occidentul. A crezut în perspectivele postbelice care să favorizeze călăuzirea societății spre dreptate și democrație de tip tradițional. Nutrea convingerea că activismul cultural și nu numai el, poate depăși marea criză din istoria contemporană, comunismul totalitar. În scrisul său și în diverse manifestări se resimt, în unele cazuri, concesii făcute momentului politic; au fost sacrificii cu suporturi interioare legate indisolubil de știința creatoare de valori originale, corespunzătoare necesităților istorice și negarea clișeeilor împrumutate. Vocația politică fiindu-i trecătoare, a preferat catedra universitară, dedicându-se specialității căreia i-a întărit prestigiul teoretic și practic prin unitatea de metodă a construcției, consecvența criteriilor și înnoiri prin lecturi de profunzime. A dat specialității sale o întinsă și valoroasă

27. Constantin C. Giurescu, *Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolul XV – începutul secolului XIX*, București, Ed. Științifică, 1973.

contribuție; bibliografia operei însumează peste 350 de titluri de volume, studii, recenzii și articole de popularizare²⁸. La acestea se adună conferințe și participări la întruniri interne și internaționale. Unele dintre cărțile sale pot fi cunoscute de orice istoric străin; au fost gândite și concepute nu pentru a folosi celui care le-a scris, ci oamenilor în limba cărora au fost realizate precum și științei de peste hotare, la nivelul căreia au fost scrise. Astfel aria extinsă a informațiilor enciclopedice și gradul ridicat de profesionalism s-a impus în acest sens cu prilejul colaborării la lucrări cu circulație externă²⁹. Reprezentative manifestări istoriografice, la nivelul exigențelor apusene a publicat în limbi de circulație mondială³⁰. Dacă recunoaștem că istorici cu vocația sintezei înnoitoare nu sunt mulți, C. C. Giurescu are stabilit locul în galeria marilor istorici din cultura noastră. Prin tot ceea ce a înfăptuit s-a recomandat o puternică personalitate care a scris o bibliotecă ce poate fi comparată cu dezideratele unui institut de profil. Pentru tot ce a înfăptuit pe tărâm științific, pedagogic și cultural are dreptul la o monografie, urmărindu-se pas cu pas viața și activitatea unui distins cărturar.

Istoriografia este încă datoare cititorilor cu studii referitoare la istoria modernă și contemporană, perioade supuse unor falsificări grosolane. O descriere decentă și onestă, nu din punct de vedere al unui partid sau al unei mișcări politice, este binevenită atât la noi cât și peste hotare. Lipsește analiza critică și obiectivă cuprinzătoare societății în lunga perioadă dintre anii 1878 și 1989. În cadrul reevaluărilor, un loc deosebit revine personalității printre care se numără și Constantin C. Giurescu. La asemenea întreprinderi de interes intern și extern, de un real folos se speră să fie rezultatele cercetărilor întreprinse de Institutele de cercetare ale Academiei Române și nu în ultimul rând, Facultățile de Istorie ale Universităților din București, Iași, Cluj, Timișoara și Craiova... cât și de tânărul **Institut Român de Istorie Recentă (I. R. I. R.)**. Libertatea de expresie dobândită în 1989 este o largă deschidere spre valorile adevărului, realități permanente ale vieții politice, economice și sociale. **"Istoricii sunt chemați să colaboreze cu mijloacele lor, la asanarea corpului social. Sunt semne că o fac deja, în diverse centre academice, unde există echipe de studiere a**

28. Bibliografia exactă se consultă în Constantin C. Giurescu, *Târguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea*, ediția a 2-a, București, Ed. Enciclopedică, 1997, p. I-XXXIII. Ediție de Dinu C. Giurescu.

29. *Istoria românilor*, în *Enciclopedia României*, I, București, 1938; *Istoria României în date*, București, 1972, 1974, 1976. Anii de apariție indică numărul edițiilor.

30. *Transilvania. Schiță istorică*, București, 1943, 1944; *Transilvania în istoria poporului român*, București, 1967, 1968, 1969, 1970; *Formarea poporului român și a limbii române*, București, 1971, 1972, 1973; *Formarea statului unitar român*, București, 1971, 1975, 1980; *Scurtă istorie a românilor...*, op. cit., 1976, 1979; *Cinci ani și două luni...*, op. cit., Anii de apariție indică numărul edițiilor.

totalitarismului, inițiate în istoria orală și în sistemul de descriere a textelor scrise în "limba de lemn" a dictaturii comuniste. Teme de mare importanță, precum elitele, miturile, națiunea și minoritarii, alteritatea, societățile secrete etc., au fost luate în studiu, din motive profesionale, însă și pentru a răspunde așteptărilor unui public interesat de chestiunile interzise ori falsificate până mai ieri"³¹.

BIBLIOGRAFIE ESENȚIALĂ

- N. Iorga, *Generalități cu privire la studiile istorice*, ediția a IV-a, Iași, Ed. Polirom, 1999. Introducere, note și comentarii Andrei Pippidi. Note asupra ediției Victor Durnea.
- Nicholas M. Nagy-Talavera, *N. Iorga. O biografie*, Iași, Ed. Institutului European, 1999. Traducere de Eugen Avădanei. Cuvânt înainte de Kurt W. Treptow.
- Victor Spinei, *Reprezentanți de seamă ai istoriografiei și filologiei românești și mondiale*, Brăila, Ed. Istros, 1996.
- E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, București, Ed. Minerva, 1997. Ediție și studiu introductiv Z. Ornea.
- Al. Zub, *Istorie și istorici în România interbelică*, Iași, Ed. Junimea, 1989; idem, *Orizont Inchis. Istoriografia română sub dictatură*, Iași, Institutul European, 2000.
- Colectiv, *Istoria învățământului din România, II (1821-1918)*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1993. Coordonatori Anghel Manolache, Gheorghe Părnăuță.
- Ion Gh. Stanciu, *Școala și doctrinele pedagogice în secolul XX*, ediția a doua, revizuită, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1995.
- Paul Grigoriu, *Din activitatea Seminarului Pedagogic Universitar*, "Studii și articole de istorie", LXVI, București, 2001.
- Ioan Scurtu, *Istoria României între anii 1918-1940. Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1995.
- Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi – 1859 până în zilele noastre – 1999*, București, ediția a 2-a revăzută și adăugită, Ed. Machiavelli, 1999.
- Gândirea interzisă. Scrieri cenzurate. România 1945-1989*, București, Ed. Enciclopedică, 2000. Coordonator științific Paul Caravia. Cuvânt înainte Virgil Cândea.
- Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române 1866-1999. Dicționar*, București, ediția a doua revăzută și adăugită, Ed. Academiei Române, 1999. Cuvânt înainte Eugen Simion.

31. Al. Zub, *Orizont Inchis...*, op. cit., p. 177-178.